

Заїчко О. В. – здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ ЛІСУ

Цивілізаційний розвиток тривалий час супроводжувався неухильним збільшенням обсягу видобутку природних ресурсів для задоволення потреб суспільного виробництва. Вичерпність лісового ресурсу України, а також його висока цінність та вразливість до природних і штучних загроз потребують комплексного законодавчого закріплення охорони лісів. Цей принцип проголошено в ст. 13 Конституції України, відповідно до якої земля та інші природні ресурси є об'єктами права власності українського народу, а кожний громадянин має відповідне право користуватися природними об'єктами права власності народу згідно з законом [3] *.

На жаль, вітчизняні лісові ресурси давно перетворилися на об'єкт систематичних кримінальних посягань «чорних лісорубів», які завдають масштабних збитків легальній лісовій промисловості. За даними експертів, у результаті неякісного нормативного регулювання, корумпованості державних лісгосподарств та активізації злочинного промислу у сфері нелегальної порубки лісу реальний показник лісистості України зараз становить менше 11 % (на відміну від офіційних 16 %), а очікуваними наслідками лісового браконьєрства є активізація ерозійних процесів у ґрунтах, погіршення газового складу атмосфери, зміна гідрологічного режиму водних об'єктів тощо [2, с. 73]. Упродовж 2016 р. сума збитків, завданих державі виявленими незаконними порубками лісу, лише в межах Івано-Франківської області сягнула 9,2 млн грн [7].

Варто зауважити, що перші згадки про юридичну відповідальність за порубку лісу можна знайти у «Руській правді», де було передбачено штрафи за зіпсуття або вирубки «бортних»

* Відповідно до ст. 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» природними ресурсами є земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ (як залученими в господарський обіг, так і не використовуваними в економіці в цей період).

(тих, що мають дупла з бджолиним медом) і «межових» (тих, що позначали кордони угідь) дерев [4, с. 146]. Тобто об'єктом правового захисту була не охорона лісових ресурсів як невід'ємної частини живої природи, а недоторканість приватної власності. Із плином часу криміналізація різноманітних форм незаконної порубки лісу отримала подальший розвиток у законодавстві країн, до складу яких входили українські землі. Пізніше було визнано істотний рівень суспільної небезпеки цього злочину не лише в майновому вимірі, а й в контексті завдання суттєвої шкоди довкіллю. Наприклад, комплексним Законом про ліси Австрійської імперії від 1852 р. було встановлено не лише поділ категорії на ліси, правовий статус суб'єктів лісокористування і детальний порядок контролю за їхньою діяльністю, а й юридичну відповідальність за суцільне вирубування лісів, а також умисне перешкоджання вирощуванню дерев [5]. Радянська політика управління лісовим фондом була вкрай незбалансованою та неефективною. Головною метою радянської влади була агресивна інтенсифікація лісової промисловості, що не лише зруйнувало розгалужену систему заповідних лісів, а й сприяло становленню культури індустріально-споживацького ставлення до лісових ресурсів [1].

Нині правова охорона лісів в Україні забезпечується на рівні конституційного, екологічного, цивільного, адміністративного та кримінального законодавства. Проте неузгодженість та незавершеність реформ лісової галузі призвели до сплеску корисливих посягань на об'єкти лісового фонду з боку як службових осіб, так і пересічних громадян. Дискусійним кроком уряду став мораторій на експорт лісу-кругляку [6], запроваджений урядом у 2015 р. всупереч основним засадам Угоди про асоціацію України з ЄС та правилам Світової організації торгівлі. Однак такий крок, на жаль, не мав профілактичного ефекту – весь товар «чорних лісорубів» тепер експортується як дрова або інші види деревообробної продукції [8].

Таким чином, варто наголосити на актуальності саме кримінологічного виміру досліджень феномену незаконної порубки лісу з огляду на необхідність науково обґрунтованих пропозицій якісних законодавчих та організаційних реформ у

лісовому господарстві з метою забезпечення сталого лісокористування та охорони довкілля.

Список використаних джерел

1. Брэйн С. Новый взгляд на уничтожение заповедников в СССР в 1950-е гг. / С. Брэйн // Историко-биологические исследования. – 2012. – № 1. – С. 57–72.

2. Данильченко Ю. Правові проблеми захисту лісів в Україні / Ю. Данильченко, С. Гізімчук // Вісник прокуратури. – 2016. – № 9. – С. 72–79.

3. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

4. Мендик Л. В. Історичний розвиток юридичної відповідальності за лісо порушення / Л. В. Мендик // Прикарпатський юридичний вісник. – 2014. – Вип. 3 (6). – С. 144–151.

5. Мікулін Д. М. Розвиток лісового права на українських землях у ХІХ столітті [Електронний ресурс] / Д. М. Мікулін // Теорія і практика правознавства. – 2015. – Вип. 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_18. – Назва з екрана.

6. Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 31. – Ст. 1598.

7. Результати роботи органів прокуратури Івано-Франківської області за 11 місяців 2016 року [Електронний ресурс] // Прокуратура Івано-Франківської області : [сайт]. – Режим доступу: http://ifr.gp.gov.ua/ua/actual_ivfr.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=198970. – Назва з екрана.

8. Рік перший: як мораторій на експорт лісу-кругляку вплинув на економіку України [Електронний ресурс] // Vox Ukraine : [сайт]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/2017/02/22/moratorij-na-eksport-lisu-ua/>. – Назва з екрана.